

Išplėstinio kurso užduotis

Perskaitykite pateiktą tekstą ir jį aptarkite.

Apibūdinkite *teksto tematiką, keliamų problemų aktualumą*.

Aptarkite teksto *argumentavimo būdus, stilistiką*.

Išsakykite *savo požiūrį* į keliamas problemas, *pagrįsdami tekstu ir savo patirtimi*.

Kalbėdami mintis dėstykite *nuosekliai ir aiškiai*, kalbėkite *taisyklingai*, laikykitės *kalbėjimo etikos reikalavimų*.

Jums kalbėti skirtos 5 minutės. Likusį laiką (5 minutes) apie šį tekstą ir jame keliamas problemas diskutuokite su egzaminuotoju.

Šis šaunus naujas pasaulis¹ Regimantas Tamošaitis²

Kodėl reikalinga pramoginė literatūra? Ji svarbi ne tik mūsų laisvalaikiui, bet ir šalies ekonomikai. Pramoginė literatūra nevaizduoja tragedijų, todėl nekelia nereikalingo nerimo skaitytojo sąmonėje, nežlugdo jo psichinių galių. Smagios istorijos palaiko gerą nuotaiką ir netiesiogiai skatina vartojimo entuziazmą. Pramoginė knyga vartotojams – tai poilsis po darbų, kad kitą dieną, būdami gerai pailsėję ir smagūs, jie dar labiau kibtų į darbus ir suktų verslo mašiną. Pinigai sukasi greitai – štai kur dingsta mūsų laikas, ir net nepastebi, kaip besivaikant linksmybių gyvenimas praeina, tarsi viena šventinė naktis. Daug tų šventiškų fejerverkų, bet šventumo mažoka.

Pramogų verslas yra vartotojiškos kultūros pagrindas. O rimti klasikos kūriniai skatina žmogų nurimti, įsigilinti į save. Jie pristabdo praktinę veiklą, verčia ieškoti gyvenimo prasmės. Toji prasmė yra kažkur aukštai arba kažkur giliai, bet ne buityje. Užsižiūrėjęs į aukštumas žmogus nebenorės grįžti į rutiną ir dirbti visokius nereikšmingus darbus. Juk taip ir sako Vinco Mykoliaičio-Putino eilėraščio žmogus, užsižiūrėjęs į žvaigždes: „Ir aš nenoriu grįžti atgalios.“³ T. y. jis nebenori grįžti į buitį ir būti paprastu vartotoju. Jam rūpi žvaigždės, amžinybė, nemirtingumas. Iš tokio piliečio – jokios naudos.

Pramogų siekiančio vartotojo požiūriu, gilintis į egzistencines problemas yra iliuziška ir kartu kenksminga, nesveika. Prieš kažkiek metų bendraujant su užsienio auditorija ir su pasididžiavimu aiškinant jiems apie lietuvių modernistus bei katastrofistinių nuotaikų jų kūrybą (Škėma, Radzevičius, Gavelis⁴), pribloškė vieno amerikiečio reakcija. Išpūtęs akis jis pralemeno: „Taigi šitie yra nesveiki... Jiems gydytis reikia...“ Ir tada supratau, kad apie kai kuriuos mūsų autorius užsieniečiams reikia kalbėti atsargiau, švelniau. Nes juk pasaulis pasikeitė, kam čia aimanuoti ir skųstis... [...]

Taip, sovietiniais laikais mėgome skausmingus gyvenimo klausimus ir vertinome dramatiškąją literatūrą, kuri būdavo skaitoma orientuojantis į gelmę, o ne į bėgančią ekrano eilutę. Tačiau kritiškas požiūris į kančios aukštinimą turi ir tiesos. Juk gilinimasis į save ir visokias vidines problemas daro mus pasyvius, neveiksnius. Tragiškos jausenos paralyžiuoja gyvenimo valią, skatina gyventi iliuzijomis. Visos tos mano vidinės laisvės yra tariamos ir nenaudingos.

¹ Pavadinimu autorius parafrazuoja anglų rašytojo Aldous Huxley (1894–1963) antiutopinio romano „Puikus naujas pasaulis“ (1932) pavadinimą, taip išsakydamas savo kritišką nuomonę apie kai kurias šiuolaikinės kultūros tendencijas.

² Regimantas Tamošaitis – rašytojas, kritikas, vadovėlių autorius.

³ Vincas Mykolaitis-Putinas (1893–1967) – poetas, rašytojas, dramaturgas. Citata iš eilėraščio „Rugpjūtis“ (1962).

⁴ Antanas Škėma (1910–1961), Bronius Radzevičius (1940–1980), Ričardas Gavelis (1950–2002) – lietuvių rašytojai modernistai, kėlę egzistencinius žmogaus būties klausimus.

Manau, kad represinė sovietinė sistema darė visuomenę pasyvią, o tas pasyvumas buvo laikomas tarsi moraline vertybe, garbinga laikysena. Juk totalitarinėje visuomenėje aktyvumas buvo būdingas tik karjeristams, visokiems prasisiekėliams, skundikams ir pan. Visuomeniškai aktyvūs žmonės anuomet būdavo vertinami nepalankiai. [...]

Tačiau šiandien mūsų literatūra jau yra kitokia. Nes kitoks yra mūsų pasaulis. Mes esame laisvi, niekas mūsų nebepersekioja dėl pažiūrų, niekas nereikalauja aukotis. Mus valdo nebe valdžia, o informacinės sistemos, kurios sukasi greitai. Gyvenimas darosi greitas.

Kai viskas sukasi taip greitai, nė nepamatai, kaip egzistencija netenka transcendencijos⁵ matmens, prarandamas gyvenimo šventumo pojūtis. Nes tai vertikalūs dalykai, o vartotojiškas gyvenimas yra horizontalus ir judrus. Dabar ir knygos rašomos be paliovos, jų vis daugėja, nes knygos irgi yra prekė. Gyvename horizontalioje bėgančioje eilutėje, nes informacinėje visuomenėje nėra laiko gilintis: nei kuriant, nei skaitant.

O skaityto žmonės dabar nepaprastai daug – vis įknibę į mobiliuosius telefonus, į ekranus. Visi tarsi labai intensyviai bendrauja, bet tas bendravimas nieko neįjungia. Ir knygas šiandien keičia ekranai. Rašytojus nustelbia žurnalistai. Gyvename virtualioje kultūroje ir žinome tik tuos žmones, kuriuos matome ekrane. Juk visiems aišku: jei tavęs nerodo ekrane, tai tu ir neegzistuoji. Tas pats pasakytina ir apie rašytojus.

499 žodžiai

Parengta pagal Regimanto Tamošaičio straipsnį „Šis šaunus naujas pasaulis“, *Metai*, 2020, Nr. 11. Prieiga internete: <https://www.zurnalasmetai.lt/?p=12267>

Galimi klausimai diskusijai (pokalbį palaikančiam vertintojui). Pokalbį palaikantis vertintojas gali rinktis klausimus iš čia pateiktų arba užduoti kitus su tekstu ir jame nagrinėjama problema bei diskusijos eiga susijusius klausimus.

1. Kaip jūs suprantate pramoginę literatūrą?
2. Kaip žmogų, anot autoriaus, veikia rimtoji literatūra, klasika?
3. Kaip vertinate požiūrį, kad žmogaus ar tautos problemas bei kančias vaizduojanti literatūra yra nesveika? Ar tokią nuomonę galima paneigti?
4. Kodėl galima teigti, kad sovietinė sistema, siekusi kontroliuoti visas žmogaus gyvenimo sritis, sukūrė palankias sąlygas kurti rimtąją literatūrą?
5. Remdamiesi pateiktu tekstu, pasamprotaukite apie skaitymo ypatybes praėjusiame amžiuje ir dabar. Iš ko suprantame, kad autorius yra sovietmetį patyręs žmogus? Pateikite pavyzdžių, argumentų.

⁵ Transcendencija (iš lot. k. žodžio, reiškiančio *peržengti*) – realybė anapus jutiminės patirties, viršgamtinė būtis.